

AKTUÁLNA CHEMICKÁ LEGISLATÍVA EÚ REACH V OBLASTI TECHNICKÉHO VZDELÁVANIA

RUŽINSKÁ Eva – NEUPAUEROVÁ Andrea, SR

Resumé

Príspevok sa zaoberá aktuálnou problematikou registrácie, hodnotenia a autorizácie chemických látok (REACH) podľa platných európskych legislatívnych nariadení a dohovorov, zabezpečujúcich vysokú úroveň ochrany zdravia ľudí a životného prostredia.

Kľúčové slová: chemické látky, REACH, environmentálna bezpečnosť

CURRENT CHEMICAL LEGISLATIVE EU REACH AT THE SECTION OF TECHNICAL EDUCATION

Abstract

The paper deals with the problem of registration, evaluation and authorization of chemicals due to valid european legislative orders and agreements guarding to heavy level of protection of human health and environmental.

Key words: chemicals, REACH, environmental safety

1 Úvod

Príspevok je venovaný problematike aktuálnych otázok technického vzdelávania v oblasti ochrany životného prostredia, kde problematika REACH, má vzhľadom na množstvo a sortiment produktov do nej zahrnutých, interdisciplinárne prepojenie na rôzne odvetvia priemyslu a priamo sa dotýka aj pracovného prostredia.

Chemický priemysel je v rámci EÚ tretím najväčším výrobným odvetvím produkujúcim 31 % svetovej produkcie všetkých chemických výrobkov. Predchádzajúca európska chemická legislatíva v Nariadení (EC) 793/93 rozdeľovala chemické látky podľa hraničného roku 1981, a to tak, že chemické látky, ktoré boli uvedené na trh pred rokom 1981 označila ako „existujúce“ (okolo 100 tisíc) a tie, ktoré boli uvedené po roku 1981 označila ako „nové“ (viac ako 3800). Zatiaľ čo nové chemické látky sa museli pred uvedením na trh testovať, pre existujúce chemické látky takáto povinnosť neexistovala. Od 1. júna 2007 vstúpilo do platnosti Nariadenie Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1907/2006 o registrácii, hodnotení, autorizácii a obmedzovaní chemikálií (REACH), ktoré by malo zabezpečiť vysokú úroveň ochrany zdravia ľudí a životného prostredia, voľný pohyb látok ako takých, látok v prípravkoch a vo výrobkoch, zlepšenie konkurencieschopnosti a inovácie ako i podporu rozvoja alternatívnych metód posúdenia nebezpečenstva látok.

2 Nová chemická legislatíva - REACH

REACH je systém, ktorý pomocou registrácie (**R**egistration), hodnotenia a (E)valuation) a autorizácie (A)uthorization) chemických látok (**C**hemicals) zabezpečí vysoký stupeň chemickej bezpečnosti a zároveň aj konkurencieschopný chemický priemysel. Zásadnou zmenou oproti predchádzajúcej legislatíve je presunutie

zodpovednosti za hodnotenie chemických látok zo štátnych orgánov na podnikateľov. Európska chemická agentúra (ECHA), ktorá vznikla v roku 2008, je súčasťou schváleného nariadenia č. 1907/2006 REACH a v súlade s týmto nariadením bude zabezpečovať každodenné riadenie REACH po stránke technickej, vedeckej a administratívnej.

Zodpovedná bude za registráciu (vrátiť alebo požadovať doplnenie registrácie), hodnotenie (zaistiť harmonizovaný prístup, prijímať rozhodnutia), látky vo výrobkoch (požadovať registráciu), autorizáciu, reštrikcie (uľahčiť priebeh, odporúčať priority). Zároveň bude vykonávať funkciu sekretariátu fóra a výborov a bude sa zaoberať odvolaniami pri registrácii, hodnotení, dôveryhodnosti požadovaných údajov. Nariadenie REACH je priamo záväzné a použiteľné pre každý členský štát a subjekty, ktorým ukladá povinnosti, bez potreby jeho transpozície do národného poriadku. Cieľom REACH je zlepšenie zdravia a bezpečnosti zamestnancov a širokej verejnosti, ochrana životného prostredia (zamedzenie kontaminácie ovzdušia, vody, pôdy a poškodenie biodiverzity chemikáliami) a zachovanie konkurencie/inovácie chemického priemyslu.

3 Prepojenie medzi REACH A GHS

REACH nezahŕňa kritériá pre klasifikáciu a označovanie, odkazuje na klasifikáciu látok (smernica 67/548/EEC), prípravkov (smernica 99/45/EC) a kartu bezpečnostných údajov. REACH má väzbu na klasifikáciu a označovanie, napr. pre: registráciu, informácie v dodávateľskom reťazci – podmienky KBÚ, autorizáciu a registráciu (CMR látky), inventarizáciu klasifikácie a označovania. Súčasné smernice o klasifikácii a označovaní sa v najbližších rokoch nahradia nariadením, v ktorom bude implementovaný Globálne harmonizovaný systém spojených národov (GHS).

GHS je nový systém klasifikácie a označovania chemických látok a KBÚ (Karta bezpečnostných údajov) v rámci spojených národov pre zabezpečenie ochrany ľudského zdravia a životného prostredia pri zaobchádzaní, doprave a používaní chemických látok a prípravkov.

Medzi ciele GHS, okrem zavedenia jednotného označovania chemických látok patrí hlavne realizácia filozofie udržateľného rozvoja a zjednodušenie a urýchlenie obchodného styku. Bude stanovený manuál testov a kritérií, testovanie tuhých látok bude vykonané pre látky uvádzané na trh alebo vo forme, v ktorej sú balené. Tento systém je vyhovujúci ako pre látky, tak aj pre prípravky. Umožňuje definovať a klasifikovať nebezpečné vlastnosti chemických látok a prípravkov a tieto informácie ďalej komunikovať vo forme nálepky a karty bezpečnostných údajov. Adresáti sú zamestnanci, spotrebitelia, pre transport zodpovední špecialisti a špecialisti zodpovední za bezpečnosť práce a ochranu životného prostredia. GHS poskytuje príležitosť na vybudovanie vedecky podloženého národného programu pre manažment chemickej ochrany.

4. Pôsobnosť REACH

REACH sa vzťahuje na všetky chemické látky, ktoré sa vyrábajú, dovážajú, používajú ako medziprodukty, alebo sa uvádzajú na trh buď ako samostatné látky, látky v prípravkoch, alebo látky vo výrobkoch. REACH sa nevzťahuje na chemické látky používané na výskum a vývoj, odpady, neizolované medziprodukty, rádioaktívne látky, prepravu nebezpečných chemických látok a prípravkov, látky používané v záujme obrany môžu byť vyňaté na základe dohody, potraviny, čiastočne aj ostatné chemické látky spadajúce pod platnosť iných zákonov (napr. kozmetika, lieky a liečivá, biocídy, pesticídy atď.), chemické látky podliehajúce colnému dohľadu.

5. Karta bezpečnostných údajov (KBÚ)

Karta bezpečnostných údajov (KBÚ) podľa nariadenia REACH sa významne nelíši od KBÚ podľa chemickej legislatívy platnej do 31.5.2007. KBÚ naďalej obsahuje 16 častí, ale na rozdiel od minulosti je druhou časťou "Identifikácia nebezpečenstiev" a treťou časťou "Zloženie/informácie o zložkách". Poradie ostatných častí je nezmenené. Vo väčšine častí KBÚ sa vyžadujú teraz aj ďalšie informácie. Súčasťou KBÚ bude podľa REACH aj príloha, v ktorej budú expozičné scenáre pre identifikované použitia látky alebo prípravku. KBÚ má povinnosť vypracovať každý účastník dodávateľského reťazca (výrobca, dovozca, distribútor, následný užívateľ) a poskytovať ju svojim odberateľom a Národnému toxikologickému informačnému centru vtedy, ak:

- a) je chemická látka klasifikovaná ako nebezpečná, alebo je perzistentná, bioakumulatívna a toxická (PBT) alebo veľmi perzistentná a veľmi bioakumulatívna (vPvB), alebo je uvedená v zozname látok podliehajúcich autorizácii.
- b) je chemický prípravok klasifikovaný ako nebezpečný.

Ak prípravok nie je klasifikovaný ako nebezpečný, dodávatelia majú povinnosť poskytovať na požiadanie KBÚ aj v prípade, ak obsahuje aspoň jednu látku klasifikovanú ako nebezpečnú v koncentrácii $\geq 0,2$ % (obj.) u plyných prípravkov a ≥ 1 % (hmotn.) u iných ako plyných prípravkov. Rovnaká povinnosť platí pre PBT alebo vPvB látky v koncentrácii $\geq 0,1$ % (hmotn.). Ďalej nasledujú látky, ktoré sú uvedené v zozname látok podliehajúcich autorizácii v koncentrácii $\geq 0,1$ % (hmotn.), alebo pre ktoré v Spoločenstve existujú expozičné limity v pracovnom prostredí.

V prílohe ku KBÚ sa uvádzajú expozičné scenáre pokrývajúce identifikované spôsoby použitia v prípade, ak sa od dodávateľa chemickej látky alebo prípravku vyžaduje správa o chemickej bezpečnosti podľa článkov 14 alebo 37 REACH. Každý následný užívateľ alebo distribútor použije pri príprave svojej vlastnej KBÚ tie expozičné scenáre z KBÚ dodávateľa, ktoré sa týkajú ním odporúčaných použití. Expozičné scenáre sú súčasťou správy o chemickej bezpečnosti, ktorá sa predkladá pri registrácii látky až od množstva 10 ton ročne. Registrácia chemických látok začne 1. 6. 2008.

Dodávatelia chemických látok alebo prípravkov bezodkladne aktualizujú KBÚ ak získajú nové informácie o nebezpečných vlastnostiach látky alebo prípravku, alebo informácie, ktoré môžu ovplyvniť opatrenia manažmentu rizík, alebo im bola udelená alebo zamietnutá autorizácia dodávanej látky alebo niektorej z látok v prípravku, prípadne, ak im bolo uložené obmedzenie (reštrikcia) na dodávanú látku alebo niektorú z látok v prípravku. Revidovaná KBÚ musí obsahovať dátum revízie a po registrácii aj registračné číslo dodávanej látky alebo niektorej z látok v prípravku a musí byť poskytnutá všetkým predchádzajúcim príjemcom, ktorým látku alebo prípravok dodávali dodávatelia v uplynulých 12 mesiacoch.

Nariadenie REACH zavádza od 1. 6. 2007 povinnosť poskytovať odberateľom dostatočné informácie o bezpečnom používaní výrobku v súvislosti s tými látkami vo výrobku, ktoré sú uvedené v zozname látok podliehajúcich autorizácii a sú vo výrobku v koncentrácii $> 0,1$ % (hmotn.). Tieto informácie je povinný odberateľ bezplatne poskytnúť na požiadanie aj spotrebiteľovi do 45 dní od prijatia žiadosti.

6. Klasifikácia a označovanie

Priemysel bude mať povinnosť oznámiť agentúre všetky klasifikácie chemických látok 3 roky odo dňa nadobudnutia účinnosti nariadenia REACH. Agentúra vytvorí zoznam klasifikovaných chemických látok a ich označovania, ktorého cieľom bude zabezpečiť dostupnosť a jednotnosť klasifikácie a následného označovanie nebezpečných látok, alebo dovážaných do EÚ.

V súčasnosti pripravuje návrh nariadenia na zavedenie Globálneho harmonizovaného systému (GHS) klasifikácie a označovania, vstup do platnosti sa predpokladá na koniec roka 2008 alebo začiatok roka 2009.

7. Záver

Príspevok sa zaoberal problematikou aktuálnej legislatívy chemických látok, ktorých uplatnenie je širokospektrálne a interdisciplinárne. Informácie zosúladujúce poznatky z REACH dopĺňujú karty bezpečnostných údajov vyrábaných a distribuovaných chemických látok.

Charakter uvedených poznatkov upresňuje, dopĺňa a informuje širokú verejnosť, je určené pre rozvoj poznatkov pre študentov všetkých stupňov vysokoškolského vzdelávania v oblasti ochrany životného i pracovného prostredia.

8. Literatúra

1. RUŽINSKÁ, E.: Problem of VOC for Surface Finishing of Wood. *In: Earth in a Trap? Analysis of Environmental Components*. Proceedings from 1st international conference. Hotel Polianka, Krpáčovo, SR, 2006, s.91. ISBN 80-228-1552-7
2. ČERNECKÝ, J.: Technické prostriedky merania a monitorovania. *Učebné texty FEVT TU Zvolen*, 2005, 92 s. ISBN 80-228-1439-3.
3. NEUPAUEROVÁ, A.: Vplyv sezónneho obdobia na koncentráciu formaldehydu vo vnútornom prostredí budov. *In: Zb. 18. medzinárodnej konferencie "Ochrana ovzdušia"*. Bratislava: DT ZSVTS, 2003, s. 221-228. ISBN 80-233-0488-7.
4. <http://reach.ccsp.sk/>
5. <http://www.cchlp.sk/pages/public/REACHvSKRATKE.pdf>
6. http://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/reach_intro.htm
7. <http://www.euractiv.sk/>

Príspevok je riešený v rámci grantového projektu KEGA MŠ SR, č. proj. 3/6431/08.

Lektoroval: doc. RNDr. Iveta Marková, PhD.
KPO DF TU Zvolen, SR

Kontaktná adresa:

Ružinská Eva, Ing. PhD.,
Katedra environmentálnej techniky,
Fakulta environmentálnej a výrobnéj
techniky, Technická univerzita Zvolen,
Študentská 26, 960 53 Zvolen, SR
tel. ++ 421 45/5206 482
e-mail evaruzin@vsld.tuzvo.sk

Andrea Neupauerová, Ing. PhD.,
Katedra environmentálnej techniky,
Fakulta environmentálnej a výrobnéj
techniky, Technická univerzita Zvolen,
Študentská 26, 960 53 Zvolen, SR
tel. ++ 421 45/5206 878
e-mail neupauerova@vsld.tuzvo.sk